

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XXVI. De paßionibus animæ in speciali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

¶ Super quest. vigesima quinta; articulum quartum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum istae sint quatuor principales passionēs, Gaudium, tristitia, spes, & timor.

IN ar. 4. eiusdem q. ut resolute scias, & praeferas primatum illarum quatuor passionum, colligito, quod passiones primariae exigunt duas conditiones. Prima est, quod sint per se, id est, nihil per accidens habentes admissum tam in se, quam in suis causis. Secunda est, quod sint ultime in singulis generibus. Sunt autem, si bene distinguatur, quatuor genera passionum, scilicet in bonum, motus a malo, quies in bono, & inquierudo in malo. Ultima in primo genere, est spes; in secundo, timor; in tertio, delectatio; in quarto, tristitia. & omnes sunt per se, tam in se, quam in suis causis. Et sic cessant oēs obiectiones, specialiter de ira, quae est ulterior motus in boni, quam spes; est. n. potest spes, quia tamen confurget & per accidens, scilicet ex audacia, ut in littera dicitur; in primatu priuatur.

Inf. q. 84. ar. 4 ad 2. Et q. 123. ar. 11. ad r. & q. 141. ar. 7. ad 3. & ueriq. q. 16. ar. 1. c. 3. 7. 8. & p. 10. 5.

Met. ult. in fin.

AD QVARTVM sic procedit. Videt, quod non sint istae quatuor principales passionēs, gaudium & tristitia, spes & timor. Aug. in 14. * de ciui. Dei, non ponit spem, sed cupiditatem loco eius.

¶ 2 Præter. In passionibus animae est duplex ordo, scilicet intentionis, & consecutionis seu generationis. Aut ergo principales passionēs accipiuntur secundum ordinem intentionis, & sicutantur gaudium & tristitia, quae sunt finales, erunt principales passionēs: aut secundum ordinem consecutionis. seu generationis: & sic erit amor principalis passio. nullo ergo modo debent dici quatuor passionēs istae principales, gaudium & tristitia, spes & timor.

¶ 3 Præter. Sicut audacia causatur ex spe, ita timor ex desperatione, aut ergo spes & desperatio debent poni principales passionēs tanquam causae, aut spes, & audacia tanquam sibi ipsi affines.

SED CONTRA est illud, quod Boet. in li. de consol. enumerans quatuor principales passionēs, dicit, Gaudia pelle, pelle timorem.

spemque fugato, nec dolor adsit.

RESPON. Dicendum, quod haec quatuor passionēs communiter principales esse dicuntur, quarum duae, scilicet gaudium & tristitia, principales dicuntur, quia sunt completivae & finales simpliciter respectu omnium passionum, vnde ad omnes passionēs consequuntur, ut dicitur in 2. * Ethic. Timor autem & spes sunt principales, non quidem quasi completivae simpliciter, sed quia sunt completivae in genere motus appetitiui ad aliquid. Nam respectu boni incipit motus in amore, & procedit in desiderium, & terminatur in spe; respectu uero mali incipit in odio, & procedit ad fugam & terminatur in timore. Et ideo solent harum quatuor passionum numerus accipi secundum differentiam praesentis, & futuri: motus enim respicit futurum, sed quies est in aliquo praesenti. De bono igitur praesenti est gaudium, de malo praesenti est tristitia, de bono futuro est spes, de malo futuro est timor: omnes autem aliae passionēs, quae sunt de bono uel de malo, praesenti, uel futuro, ad has completivae reducuntur. Vnde etiam a quibusdam dicuntur principales haec praedictae quatuor passionēs, quia sunt generales: quod quidem uerum est, si spes & timor designant motum appetitus communiter tendentem in aliquid appetendum, uel fugiendum.

e. 5. com. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Aug. ponit desiderium, cupiditatem loco spei, in quantum ad idem pertinere uidentur, id est, ad bonum futurum.

AD SECVNDVM Dicendum, quod passionēs istae dicuntur principales secundum ordinem intentionis, & completivae. Et quis timor & spes non sint ultimae

passiones simpliciter, tamen sunt ultimae in genere passionum tendentium in aliud, quasi in futurum: nec potest esse instantia, nisi de ira, quae tamen non potest poni principalis passio, quia est quidam effectus audaciae, quae non potest esse passio principalis, ut * infra dicitur.

AD TERTIVM dicendum, quod desperatio importat recessum a bono, quod est quasi per accidens: & audacia importat accessum ad malum, quod etiam est per accidens, ideo haec passionēs non possunt esse principales: quia quod est per accidens, non potest dici principale: & sic et nec ita potest dici passio principalis, quae consequitur audaciam.

QVAESTIO XXVI.

De passionibus animae in speciali, & primo de amore, in quatuor articulos diuisa.

ONSEQUENTER considerandum est de passionibus animae in speciali. Et primo, de passionibus concupiscibilibus. Secundo, de passionibus irascibilibus.

¶ Prima consideratio erit tripartita. Nam primo considerabimus de amore, & odio. Secundo, de concupiscentia, & fuga. Tertio, de delectatione, & tristitia.

¶ Circa amorem consideranda sunt tria. Primo, de ipso amore. Secundo, de causa amoris. Tertio, de effectibus eius.

CIRCA primum quaeruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum amor sit in concupiscibili.

¶ Secundo, Vtrum amor sit passio.

¶ Tertio, Vtrum amor sit idem quod dilectio.

¶ Quarto, Vtrum amor conuenienter diuidatur in amorem amicitiae, & in amorem concupiscentiae.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum amor sit in concupiscibili.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod amor non sit in concupiscibili. Dicitur. n. Sap. 8. Hanc, scilicet sapientiam, amari, & ex quibus a iuente mea: sed concupiscibilis, cum sit pars appetitus sensitui, non potest tedere in sapientiam, quae non concupiscitur sensu. ergo amor non est in concupiscibili.

¶ 2 Præter. Amor uidetur esse idem cuilibet passioni. Dicit enim Aug. in 14. * De ciuit. Dei, Amor in hians habere quod amat, cupiditas est. id autem habens eoque fruens, letitia: & fugiens quod ei aduersatur, timor est, idque si acciderit sentiens, tristitia est: sed non omnis passio est in concupiscibili, sed timor et hic enumeratus est in irascibili: ergo non est simpliciter dicendum, quod amor sit in concupiscibili.

¶ 3 Præter. Dion. in c. 4. 7. de diu. no. ponit quendam amorem naturalem: sed amor naturalis magis uideatur pertinere ad uires naturales, quae sunt animae vegetabilis: ergo amor non simpliciter est in concupiscibili.

SED CONTRA, est quod Philosophus dicit in 2. * Topico. quod amor est in concupiscibili.

RESPON. Dicendum, quod amor est aliquid ad appetitum priuatum, cum utriusque obiectum sit bonum: unde secundum differentiam appetitus, est differentia amoris. Est enim quidam appetitus non consequens apprehensionem ipsius appetentis, sed alterius. & huiusmodi dicitur appetitus naturalis. Res enim naturales appetunt quod eis conuenit secundum suam naturam, non per apprehensionem propriam, sed per apprehensionem instituentis naturam, ut in 1. libr. * dictum est. Alius autem est appetitus consequens apprehensionem

q. 44. r. ad 3.

Inf. ar. 3. & ar. 6. ad c. in eccles. ad fin. etiam in 8. de c. 10. h. tur. 10. * cap. 2.

c. 5. par. medio.

c. 4. in p. 2. 5.

c. 5. in p. 2. 5.

tes. 55.

p. 7. q. 11. art. 1.

hensionem ipsius appetentis, sed ex necessitate, non ex iudicio libero: & talis est appetitus sensitivus in brutis, qui tamē in hominibus aliquid libertatis participat, in quantum obedit rationi. Alius autem est appetitus consequens apprehensionem appetentis secundum liberum iudicium, & talis est appetitus rationalis, siue intellectivus, qui dicitur voluntas. In unoquoque autem horum appetituum amor dicitur illud, quod est principium motus tendentis in finem amatum: in appetitu autem naturali principium huiusmodi motus est connaturalitas appetentis ad id, in quod tendit, quae dici potest amor naturalis: sicut ipsa connaturalitas corporis grauis ad locum medium est per grauitatem, & potest dici amor naturalis. Et similiter appetitus sensitivus, uel uoluntatis ad aliquod bonum, i. ipsa complacentia boni, dicitur amor sensitivus, uel intellectivus seu rationalis. Amor igitur sensitivus est in appetitu sensitivo, sicut amor intellectivus in intellectu appetitu, & pertinet ad concupiscibilem: quia dicitur per respectum ad bonum absolute, non per respectum ad arduum, quod est obiectum irascibilis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod auctoritas illa loquitur de amore intellectivo, uel rationali.

AD SECVNDVM dicendum, quod amor dicitur esse timor, gaudium, cupiditas, & tristitia, non quidem essentialiter, sed causaliter.

AD III. dicendum, quod amor naturalis non solum est in uiribus animae uegetatiuae, sed in omnibus potentis animae, & est in omnibus partibus corporis, & uniuersaliter in omnibus rebus: quia, ut Dion. dicit 4. c. De diu. nom. Omnibus est pulchrum, & bonum amabile, cum unaquaque res habeat connaturalitatem ad id, quod est sibi conueniens secundum suam naturam.

ARTICVLVS II.

Utrum amor sit passio.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vt, quod amor non sit passio. Nulla enim uirtus, passio est: sed omnis amor est uirtus quaedam, ut dicit Dio. 4. c. de diu. no. ergo amor non est passio.

¶ 2. Præ. Amor est unio quaedam, uel nexus, secundum Aug. in li. de Trin. sed unio, uel nexus non est passio, sed magis relatio. ergo amor non est passio.

¶ 3. Præ. Damasc. dicit in lib. 2. quod passio est motus quidam: amor autem non importat motum appetitus, qui est desiderium, sed principium huiusmodi motus. ergo amor non est passio.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 8. Ethic. quod amor est passio.

RESPON. Dicendum, quod passio est effectus agentis in patiente, agens autem naturale duplicem effectum inducit in patientem. Nam primo quidem dat formam, secundo dat motum consequentem formam: sicut generans dat corpori grauitatem, & motum consequentem ipsam. Et ipsa grauitas, quae est principium motus ad locum connaturalem, propter grauitatem potest quodammodo dici amor naturalis: sicut etiam ipsum appetibile dat appetitui primo quidem quandam coaptationem ad ipsum, quae est quaedam complacentia appetibilis, ex qua sequitur motus ad appetibile. Nam appetitiuus motus circulo agitur, ut dicitur in 3. de anima. Appetibile enim mouet appetitum, faciens quodammodo in eo eius intentionem: & appetitus tendit in appetibile realiter consequendum, ut sit sibi finis motus, ubi fuit principium. Prima ergo immutatio appetitus ab appetibili, uo-

atur amor, qui nihil est aliud quam complacentia appetibilis: & ex hac complacentia sequitur motus in appetibile, qui est desiderium, & ultimo quies, quae est gaudium. Sic ergo cum amor consistat in quadam immutatione appetitus ab appetibili, manifestum est, quod amor est passio, proprie quidem secundum quod est in concupiscibili, communiter autem & extenso nomine, secundum quod est in uoluntate.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quia uirtus significat principium motus, uel actionis: ideo amor in quantum est principium appetitui motus, a Dion. uocatur uirtus.

AD SECVNDVM dicendum, quod unio pertinet ad amorem in quantum per complacentiam appetitus amans se habet ad id, quod amat, sicut ad seipsum, uel ad aliquid sui. & sic patet, quod amor non est ipsa relatio unionis, sed unio est consequens amorem. unde & Dionys. dicit quod amor est uirtus unitiua. Et Philosophus dicit in 2. Politica, quod unio est opus amoris.

AD TERTIVM dicendum, quod amor etsi non nominet motum appetitus tendentem in appetibile, nominat tamen motum appetitus, quo immutatur ab appetibili, ut ei appetibile compleat.

ARTICVLVS III.

Utrum amor sit idem quod dilectio.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod amor sit idem quod dilectio. Dion. enim 4. c. de diu. nom. dicit, quod hoc modo se habent amor & dilectio, sicut quatuor & bis duo, rectilineum & rectas habens lineas, sed ista significant idem. ergo amor & dilectio significant idem.

¶ 2. Præ. Appetitui motus secundum obiecta differunt, sed idem est obiectum dilectionis, & amoris. ergo sunt idem.

¶ 3. Præ. Si dilectio & amor in aliquo differunt, maxime in hoc differre uidentur, quod dilectio sit in bono accipienda, amor autem in malo, ut quidam dixerunt, secundum quod Aug. narrat in 14. de ciuit. Dei. sed hoc modo non differunt, quia, ut ibidem Aug. dicit, in sacris scripturis utrunque accipitur in bono, & in malo. ergo amor & dilectio non differunt, sicut ipse Aug. ibidem concludit, quod non est aliud amorem dicere, & aliud dilectionem dicere.

SED CONTRA est, quod Dio. dicit 4. c. de diu. no. quod quibusdam sanctorum uisum est diuinius esse nomen amoris, quam nomen dilectionis.

RESPON. Dicendum, quod quatuor nomina inueniuntur ad idem quodammodo pertinentia, scilicet amor, dilectio, charitas, & amicitia. Differunt tamen in hoc, quod amicitia secundum Philosophum in 8. Ethic. est quasi habitus: amor autem & dilectio significantur per modum actus, uel passionis: charitas autem utroque modo accipi potest, differenter tamen significatur actus per ista tria: nam amor communius inter ea est. omnis. nam amor dilectio est, uel charitas, sed non econuerso: addit enim dilectio supra amorem, electionem precedentem, ut ipsum nomen sonat. unde dilectio non est in concupiscibili, sed in uoluntate tantum, & est in sola rationali natura: charitas autem addit supra amorem perfectionem quandam amoris, in quantum id quod amatur, magni pretii estimatur, ut ipsum nomen designat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Dionys. loquitur de amore, & dilectione secundum quod sunt in appetitu intellectivo: sic enim amor idem est quod dilectio.

AD

D. 103.

D. 979.

In par. 1. par. 16 ante medium.

Inf. ar. 3. ad 3. & 4. q. 28. ar. 6. ad 1. c. 4. in par. 1. declinando ad finem, & etiam par. 2. li. 8. de trinitate. c. no. habetur. to. 3. cap. 22.

c. 5. parum a medio, to. 5.

c. 4. in p. 2.

c. 1. in li. 2. 5.

tex. 55. to. 3.

p. p. q. 10. art. 1.

c. 4. par. 4. de diu. no. in principio. D. 105.

* p. 4. de diu. no. in par. 2. & in par. 1. dealiando ad finem. li. 2. polit. c. 2. a med. 5.

1. d. 10. in ex polit. & 2. di. 27. q. 2. a. 1. & di. 4. le. 9. cor. 1. & 6. & Psal. 17. & Ioan. 21. le. 3. cap. 4. in 1. par. aliquantum post medium illi.

c. 7. ante medium. li. 1. de ciuit. Dei. c. 7. 5.

In 1. par. circa medium & finem.

c. 5. parum a medio, to. 5.

AD SECUNDUM dicendum, quod obiectum amoris est communius quam obiectum dilectionis, quia ad plura se extendit amor quam dilectio, sicut dicitur est.

In corp. ar. *

AD III. dicendum, quod non differunt amor, & dilectio secundum differentiam boni, & mali, sed sicut dicitur est, in parte tamen intellectiva, idem est amor & dilectio: & sic loquitur ibi * Aug. de amore: unde parum post subdit, quod recta uoluntas est amor bonus, & quod peruersa uoluntas est malus amor: quia tamen amor, qui est passio concupiscibilis, plurimos inclinatur ad malum, inde habuerunt occasionem, qui praedictam differentiam assignauerunt.

In corp. ar. c. 7. & p. h. 14. de ciui. Dei to. 5.

AD IIII. dicendum, quod diu aliqui posuerunt esse in ipsa uoluntate, nomen amoris esse diuinius nomine dilectionis, quia amor importat quandam passionem, praecipue secundum quod est in appetitu sensitivo: dilectio autem praesupponit iudicium rationis: magis autem in Deum homo potest tendere per amorem passiuum quod ammodo ab ipso Deo attractus, quam ad hoc eum propria ratio possit ducere, quod pertinet ad rationem dilectionis, ut dicitur est: & propter hoc, diuinius est amor quam dilectio.

In corp. ar.

¶ Super quaest. uigesima sexta Articulus quartus.

ARTICVLVS IIII.

Utrum amor conuenienter diuidatur in amorem amicitiae, & amorem concupiscentiae.

IN quaestione uigesima sexta, omisis primis tribus articulis, in quarto hoc solum aduerte, quod distinctio amoris in amorem amicitiae & concupiscentiae non est tam diuisio amoris, quam amatorum: seu, & in idem redit, non est diuisio amoris secundum se, sed secundum diuersum de amata. Cum enim omne concupitum alicui concupiscatur, nullus amor concupiscentiae est sine amore amicitiae illius cui concupiscitur. Et rursum, cum omni amico aliquid bonum uelimus, nullus amor amicitiae est sine amore concupiscentiae boni concupiti amato.

1. q. 60. ar. 3. co. & art. 3. ad 3. & ma. q. 1. ar. 5. co. & h. 1. q. 4. ar. 3. & Dio. 4. h. 9. & 10. & 10. 15. le. 4. c. 1. a. med. to. 5.

8. Eth. ca. 3. to. 5.

¶ 2. parum ad me. to. 1. c. 11. a. me. ilius to. 5. c. 4. in prin. to. 6.

Non ergo distinguitur amor in amorem amicitiae & concupiscentiae, tanquam in diuersos amores, sed tanquam in diuersos modos amandi. Vnus enim & idem amor est amicitiae respectu amici, & concupiscentiae respectu boni illi uoliti. Et si quandoque inuenias diuersos esse amores, sane interpretare. & denominari amore quandoque ab amicitia scito, propter obiectum de quo est sermo, ut patet cum sermo de amore ad irrationalia, uel

uel sibi, uel alii, & illud, cui uult bonum. Ad illud ergo bonum quod quis uult alteri, habetur amor concupiscentiae; ad illud autem, cui aliquid uult bonum, habetur amor amicitiae; haec autem diuisio est secundum prius & posterius. Nam id quod amatur amore amicitiae, simpliciter & per se amatur: quod autem amatur amore concupiscentiae, non simpliciter & secundum se amatur, sed amatur alteri. Sicut enim ens per se simpliciter est, quod habet esse; ens autem secundum quid, quod est in alio; ita & bonum, quod conuertitur cum ente, simpliciter quidem est quod ipsam habet bonitatem. Quod autem est bonum alterius, est bonum secundum quid, & per consequens amor, quo amatur aliquid ut ei sit bonum, est amor simpliciter; amor autem, quo amatur aliquid ut sit bonum alterius, est amor secundum quid.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod amor non diuiditur per amicitiam, & concupiscentiam, sed per amorem amicitiae & concupiscentiae. Nam ille proprie dicitur amicus, cui aliquid bonum uolumus; illud autem dicimus concupiscere, quod uolumus nobis. & per hoc patet solutio ad secundum.

AD TERTIUM dicendum, quod in amicitia, utilis & delectabilis, uult quidem aliquis aliquid bonum amico, & quantum ad hoc saluatur ibi ratio amicitiae, sed quia illud bonum refert ulterius ad suam delectationem, & utilitatem; inde est, quod amicitia utilis & delectabilis, in quantum trahitur ad amorem concupiscentiae, deficit a ratione uerae amicitiae.

QVAESTIO XXVII.

De causa amoris, in quatuor articulos diuisa.

¶ Super quaestione uigesima septima articulum primum.

DEINDE considerandum est de causa amoris.

ET CIRCA hoc quaeruntur quatuor.

¶ Primo, Utrum bonum sit sola causa amoris.

¶ Secundo, Utrum cognitio sit causa amoris.

¶ Tercio, Utrum similitudo.

¶ Quarto, Utrum aliqua alia anima passionum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum bonum sit sola causa amoris.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod non solum bonum sit causa amoris. Bonum enim non est causa amoris, nisi qui amatur, sed contingit etiam malum amari, secundum illud Psalm. decimo. Qui diligit iniquitatem, odit animam suam; alioquin omnis amor esset bonus. ergo non solum bonum est causa amoris.

IN corpore primi articuli quaestio uigesima septima notato, quod garo consistit in hoc. Bonum est proprium obiectum amoris: ergo est propria causa amoris. & probatur sequela: quia obiectum potentiae passivae comparatur ad ipsam, ut causa motus uel actus ipsius: ac per hoc obiectum proprium talis actus huiusmodi potentiae, est propria causa illius actus: amor autem est actus potentiae appetitivae, quae est passiva. Ex his habes de mente diui Thomae quatuor, scilicet quod uis appetitiua est passiva: & quod obiectum eius est causa actiua: & quod bonum effectiuae causat amorem: & quod uniuersaliter, obiectum proprium cuiusque actus, appetitus est causa actiua illius: quae multi me-

In corp. q. 1. & h. 11. 11. 11.

2. q. 1. 2. ad 1. 11. 11. 11. 11.

q. 11. a. med. to. 10.